

BIODIVERZITA A SÍDLA (workshop)

Poprad, 9. september 2020

Potenciál šírenia invázných rastlín v mestskom prostredí

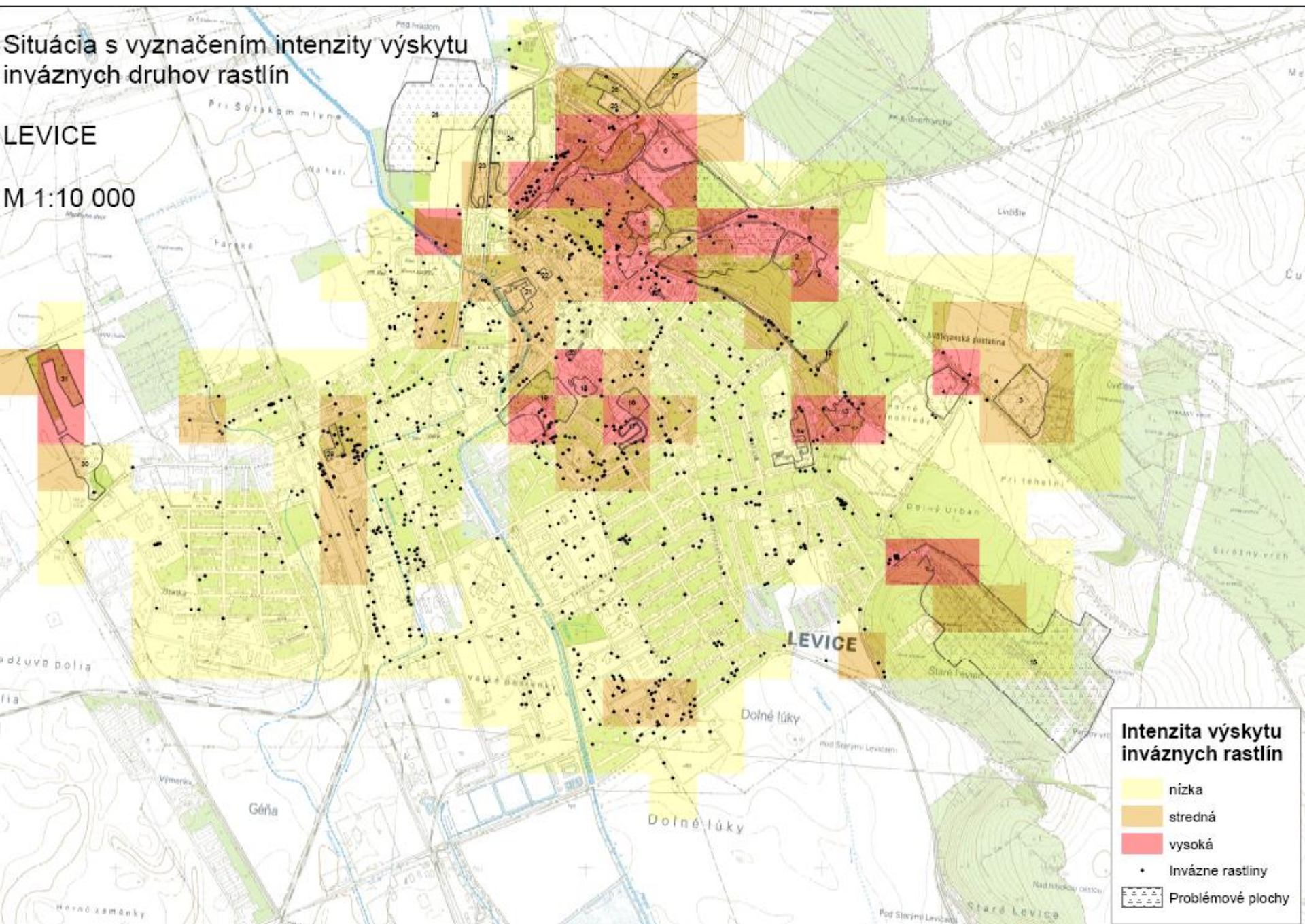
Ing. Juraj Modranský, PhD.

Situácia s vyznačením intenzity výskytu invázných druhov rastlín

LEVICE

M 1:10 000

Invázne druhy rastlín

- na území Slovenska nemajú pôvodný areál rozšírenia a boli na naše územie dovezené alebo sa sem rozšírili z iných krajín
- v určitých podmienkach prostredia majú potenciál rýchlo sa šíriť a negatívne ovplyvňovať populácie našich pôvodných druhov a pôvodné biotopy
- v mestskom prostredí impaktujú lokality so sadovými úpravami a vytlačajú skôr uplatnené dreviny a znižujú hodnotu sadových úprav, resp. zvyšujú nároky na ich údržbu.

Invázne druhy určuje:

Vyhláška č. 24/2003, ktorou sa vykonáva
Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody
a krajiny, príloha 2a

Invázne druhy rastlín

- majú vysoký reprodukčný potenciál
- dokážu sa rýchlo šíriť vegetatívnym spôsobom (napr. podzemkami) alebo vytvárajú každoročne veľké množstvo semien s vysokou klíčivosťou
- nemajú významnejších škodcov, či choroby
- majú výbornú schopnosť regenerovať
- k viacerým faktorom prostredia sú nenáročné a teda konkurencieschopné

Dreviny:

Ailanthus altissima Swingle

Amorpha fruticosa L.

Lycium barbarum L.

Negundo aceroides (L.) Moench

Byliny:

Ambrosia artemisiifolia L.

Asclepias syriaca L. (*)

Fallopia sp.div. (syn. *Reynoutria*)

Heracleum mantegazzianum Sommier et Levier (*)

Impatiens glandulifera Royle (*)

Solidago canadensis L.

Solidago gigantea Ait.

Invázne dreviny

Ailanthus altissima Swingle **PAJASEŇ ŽLIAZKATÝ**

- pôvod Severovýchod a východ Číny
- dovezený pre svoju nenáročnosť ako melioračná drevina pre rekultivácie

Invázne dreminy

Ailanthus altissima Swingle **PAJASEŇ ŽLIAZKATÝ**

- krídlaté nažky roznáša vietor
- vysoký invázny tlak
- slabý alergén, ale agresívna šťava
- potenciálna hrozba pre verejné priestory
- najproblematickejšia

Invázne dreviny

Ailanthus altissima Swingle **PAJASEŇ ŽLIAZKATÝ**

Prípadová štúdia Levice

2005

217 záznamov

842 jedincov

2015

586 lokalít + 25 veľkoplošných

10 694 jedincov

Nárast o 1270%

Prípadová štúdia Zvolen

výsadba 7 jedincov

vo veku drevín 15 rokov

zaznamenaných 214 jedincov

Invázne dreviny

Negundo aceroides (L.) Moench **JAVOROVEC JASEŇOLISTÝ**

- pôvod Severná Amerika
- dovezený ako parková drevina

Invázne dreminy

Negundo aceroides (L.) Moench **JAVOROVEC JASEŇOLISTÝ**

- krídlatá dvojnažka šírená vetrom
- vysoký invázny tlak, nižší ako pajaseň
- výmladnosť

Invázne dreviny

Negundo aceroides (L.) Moench **JAVOROVEC JASEŇOLISTÝ**

Prípadová štúdia Levice

2005

133 záznamov

501 jedincov

2015

237 lokalít + 25 veľkoplošných

3327 jedincov

Nárast o 660%

Invázne dreminy

Amorpha fruticosa L. **BEZTVAREC KROVITÝ**

- pôvod Severná Amerika
- dovezený ako okrasná rastlina
- využívaný aj ako melioračná drevina pri spevňovaní svahov
- medonosná

Invázne dreminy

Amorpha fruticosa L. **BEZTVAREC KROVITÝ**

- struk s 1 až 2 semenami, šírený barochórne i zochórne, čiastočne vetrom
- invázny tlak v špecifických podmienkach
- výborné klíčené semien, výmladnosť,

Invázne dreminy

Amorpha fruticosa L. **BEZTVAREC KROVITÝ**

Prípadová štúdia Levice

2005

0 záznamov

0 jedincov

2015

4 lokality

5 jedincov

Iniciálne štádium

Invázne dreviny

Lycium barbarum L. **KUSTOVNICA CUDZIA**

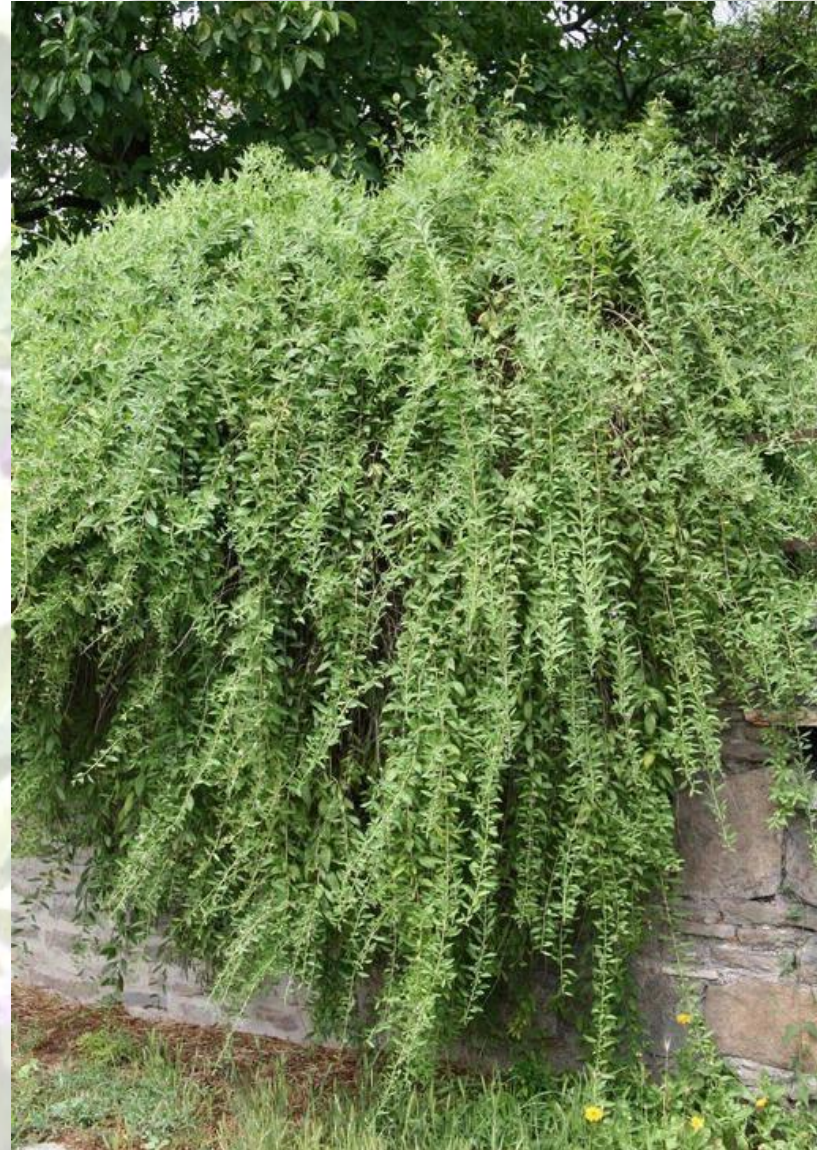
- pôvod Malá Ázia, juhovýchodná Európa
- vysádzaný ako okrasný ker, pôvodne hlavne pre živé ploty
- využívaný čiastočne aj pre plody ako náhrada kustovnice čínskej

Invázne dreviny

Lycium barbarum L. **KUSTOVNICA CUDZIA**

- plodom je bobuľa, šíri sa barochórne a najmä zochórne, tiež rozrastaním
- invázny tlak je stredný viazaný na teplejšie lokality, narušené plochy
- veľmi vitálna, koreňové výmladky

Invázne dreviny

Lycium barbarum L. **KUSTOVNICA CUDZIA**

Prípadová štúdia Levice

2005

47 záznamov

1595 jedincov

2012

39 lokalít

1168 jedincov

2015

34 lokalít

779 jedincov

Invázne dreviny – čo s nimi?

ZÁKON 150/2019 Z.z. o prevencii a manažmente introdukcie a šírenia inváznych nepôvodných druhov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Je zakázané ich držať, prepravovať, dovážať, pestovať, rozmnožovať, obchodovať s nimi.

Vlastník, správca, užívateľ pozemku je povinný sa starať o pozemok tak, aby nedochádzalo k rozšíreniu týchto druhov na jeho pozemku a v prípade výskytu inváznych druhov je povinný ich odstraňovať.

Invázne dreviny – čo s nimi?

Odstraňovanie v mestách môže byť dost' komplikované.

1. Rozdielny charakter inváznych rastlín na rovnakej lokalite.
Např. odstránením vrstvy drevín môžu prudko expandovať invázne byliny
2. Vysoká zásoba diaspór, ktoré budú komplikovať odstraňovanie opakovaným vytváraním nových jedincov v priebehu niekoľkých rokov až desiatok rokov,
3. Rôzne vlastnícke pomery plôch s výskytom inváznych rastlín - prístupnosť, koordinácia s inými subjektmi (súkromné osoby, súkromné firmy, štátne a verejné organizácie)
4. Prítomnosť lokalít v prechodovej zóne intravilán – extravilán. Únik inváznych rastlín mimo intravilán znamená vznik novej problémovej situácie (spätné šírenie) a samozrejme šírenie vo voľnej krajine.
5. Rozdielne východiská pre odstraňovanie inváznych rastlín (zdravotný stav, význam a funkčnosť výsadiieb, postoj obyvateľov, zabezpečenie prevádzkovej bezpečnosti, atď.)

Invázne dreviny – čo s nimi?

Prípadová štúdia Levice

Spracovanie dokumentu

Riešenie problematiky invázných rastlín v intraviláne mesta Levice

Etapizácia odstraňovania

prvá etapa 3 roky – 275 tis. €

druhá etapa 5 rokov – 290 tis. €

tretia etapa 3 roky + priebežne – 230 tis. €

Invázne byliny

Ambrosia artemisiifolia L. – **AMBRÓZIA PALINOLISTÁ**

Prípadová štúdia Levice

14 lokalít z toho 5 pri transportných líniách

- **silný alergén**
- **rôzny počet jedincov, rovnaký potenciál šírenia**
- **prevencia rozširovania**

Invázne byliny

Asclepias syriaca L. – **GLEJOVKA AMERICKÁ**

Prípadová štúdia Levice

1 lokalita

- anemochórna
- druh vzbudzujúci obavy EÚ

Invázne byliny

Fallopia sp.div. – druhy rodu **POHÁNKOVEC (Křídlatka)**

Prípadová štúdia Levice

cca 30 lokalít

- semená nedozrievajú ?

Invázne byliny

Heracleum mantegazzianum Sommier et Levier – **BOĽŠEVNÍK OBROVSKÝ**

Zaznamenaný už aj v mestskom prostredí.

Druh vzbudzujúci obavy EÚ

Invázne byliny

Impatiens glandulifera Royle – **NETÝKAVKA ŽLIAZKATÁ**

Druh rastie v sprievodnej vegetácii vodných tokov. V mestskom prostredí je šírenie mimo vodných ojedinelé.

Druh vzbudzujúci obavy EÚ

Invázne byliny

Solidago canadensis L. – ZLATOBYL' KANADSKÁ

Solidago gigantea Ait. – ZLATOBYL' OBROVSKÁ

Obidva druhy dnes hojne na nevyužívaných pozemkoch. Silné peľové alergény.

Prípadová štúdia Levice (89 lokalít)

Ďalšie invázne dreviny

Rhus typhina L. **SUMACH PÁLKOVÝ**

- pôvod Severná Amerika
- dovezená ako okrasný ker
- šírenie podzemkami, (len???)

Ďalšie invázne dreviny

Robinia pseudoacacia L. **AGÁT BIELY**

- pôvod Severná Amerika
- dovezená ako medonosná a okrasná, drevo
- šírenie podzemkami, semenami ťažšie
- Levice + 400 %

Invázne a expanzné dreviny v podmienkach Slovenska

paro SUPUKA (1997): Invázne versus naturalizované dreviny v urbanizovanom prostredí. In: Eliáš, P. (ed.): Invázie a invázne organizmy. Nitra, SNK SCOPE & SECOS: p. 182-189.

Invázne

Proexpanzívne – ťažko kontrolovateľné zúčastňujúce sa sek. sukcesie

Mezoexpanzívne – kontrolovateľné, schopné koexistencie s inými druhmi

Paraexpanzívne – ľahko kontrolovateľné, obsadzujúce len uvoľnené plochy

Potenciálne expanzné – s prirodzeným zmladením, v globálne meniacich sa podmienkach môžu časom nadobúdať expanzný charakter

Invázne - 6

Proexpanzívne – 8

Mezoexpanzívne – 20

Paraexpanzívne – 32

Potenciálne expanzné – 38

Invázne a expanzné dreviny v podmienkach Slovenska

Juglans regia L.

Mahonia aquifolium (Pursh) Nutt.

Parthenocissus quinquefolia (L.) Planch.

Prunus domestica L.

Symphoricarpos albus (L.) Blake

Syringa vulgaris L.

Proexpanzívne dreviny

© Dušan Daniš

© Dušan Daniš

© Dušan Daniš

Invázne a expanzné dreviny v podmienkach Slovenska

Napr.: *Aesculus hippocastanum* L.

Celtis occidentalis Warder.

Elaeagnus angustifolia L.

Fraxinus pennsylvanica Marsch.

Gleditschia triacanthos L.

Hibiscus syriacus L.

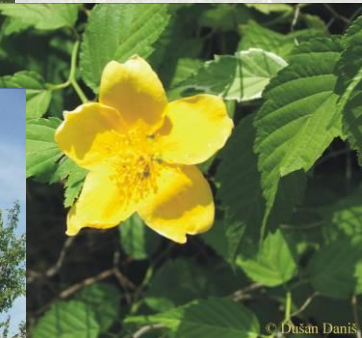
Morus alba L.

Padus serotina Ehrh.

Pseudotsuga menziesii (Mirb.) Franco

Swida alba (L.) Opiz

Vitis riparia Michx.

Mezoexpanzívne dreviny

Invázne a expanzné dreviny v podmienkach Slovenska

Napr.: *Acer saccharinum* L.

Caragana arborescens Lam.

Catalpa bignonioides Walt.

Chaenomeles speciosa (Sweet) Nakai

Corylus colurna L.

Deutzia scabra Thunb.

Forsythia × *intermedia* Zab.

Laburnum anagyroides Med.

Lonicera tatarica L.

Phellodendron amurense Rupr.

Platycladus orientalis (L.) Franco

Pyracantha coccinea J. M. Roemer

Rosa multiflora Thunb.

para expanzívne dreviny

Invázne a expanzné dreviny v podmienkach Slovenska

Napr.: *Buddleia davidii* Franch.

Castanea sativa Mill.

Ilex aquifolium L.

Jasminum nudiflorum Lindl.

Laurocerasus officinalis M. Roem.

Mespilus germanica L.

Ostrya carpinifolia Scop.

Picea orientalis (L.) Link.

Potentilla fruticosa L.

Sophora japonica L.

Wisteria sinensis (Sims) Sweet

Zelkova serrata (Thunb.) Makino

Potenciálne expanzívne dreviny

Ďalšie invázne byliny

Helianthus tuberosus L.
SLNEČNICA TRVÁČA

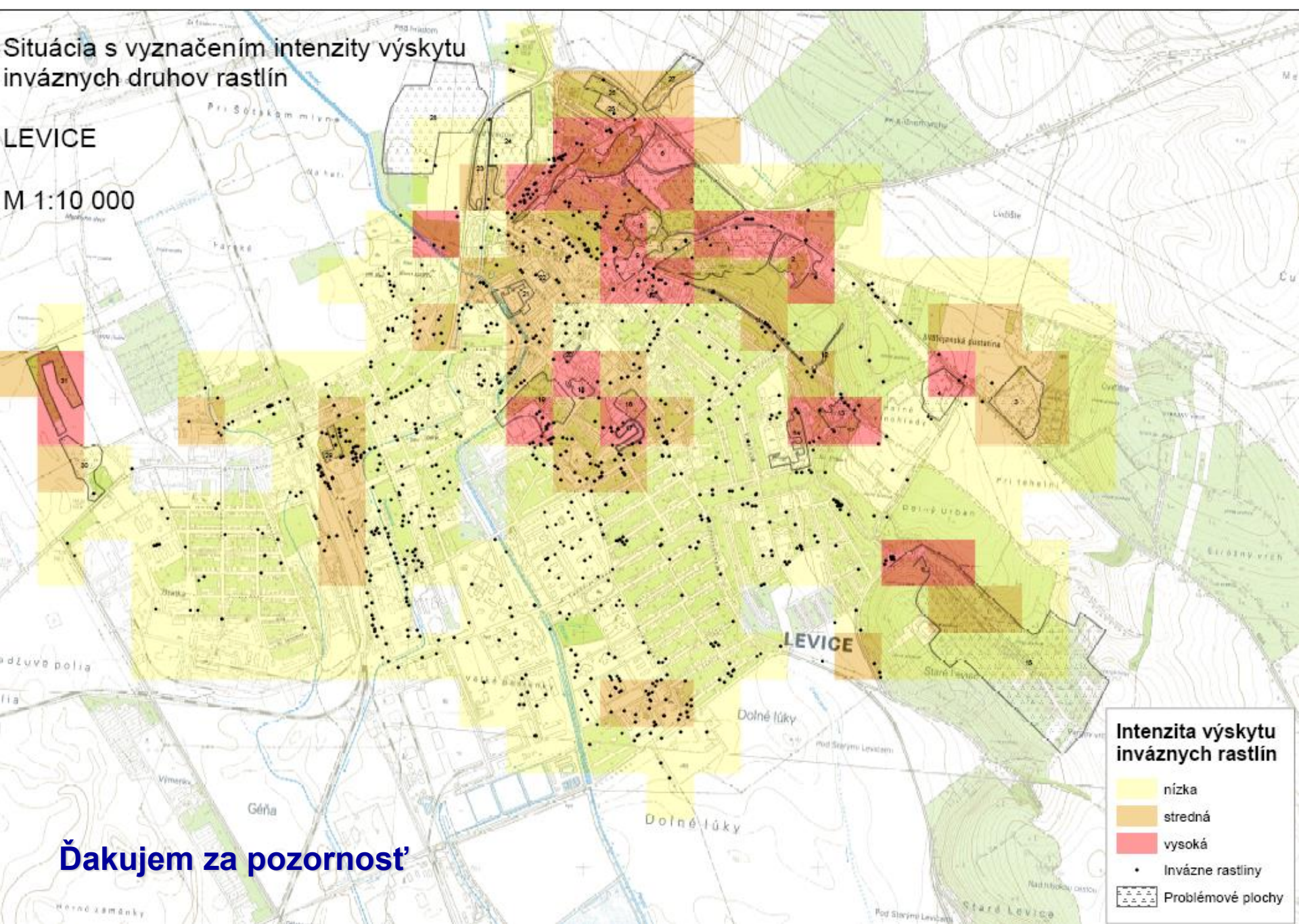
- pôvod Severná Amerika
- dovezený ako okrasná a úžitková rastlina
- šírenie hľuzami, (diviaky, ???)

Situácia s vyznačením intenzity výskytu
invázných druhov rastlín

LEVICE

M 1:10 000

Ďakujem za pozornosť